

laudanizada y cargada de subnitrate de bismuto, procurando, además, el abrigo y demás cuidados accesorios encaminados a conservar el calor de la piel. Al siguiente día, fui llamado muy de mañana por la familia del paciente, a causa del cambio extraordinario que se había operado en él. Las cámaras se habían hecho más frecuentes y serosas; había calambres, vómitos, ansiedad precordial; ojos hundidos, voz apagada, piel fría, ardor interior, agitación, disnea y pulso imperceptible; de modo, que en el transcurso de pocas horas había pasado el mal a su periodo asfíctico. Todo cuanto se hizo para excitar la reacción fue inútil. El enfermo sucumbió en la tarde del mismo día”¹⁶.

Aquell mateix dia 25 es va donar el següent cas en un jove flequer, de 19 anys d'edat, que va caure desmaiats mentre estava treballant. Segons sembla, tot i patir un violent atac, el fet de ser jove i valent va influir en el fet que l'atac colèric no representés la seva mort. El 28 de juliol va morir la nena de 8 mesos Caterina Callol i Curós a qui considerarem la segona víctima de l'epidèmia. És un cas que no es descriu en el llibre del doctor Pi. Es desconeix la raó, pot ser que el cas, pel fet de ser un albat, fos més complexa, o bé que fos un cas que hagués atès el seu col·lega, el doctor Rafel Juli i Sureda. En canvi sí que parla de la tercera mort ocorreguda el 30 de juliol. Es tracta d'Isabel Jofra i Callol, de 24 anys, “(...) a quién encontré presa de una gran sofocación, con vómitos repetidos, deyecciones profusas, frecuentes y blanquecinas, piel fría, pulso filiforme, calambres dolorosos, etc (...) la muerte fue la consecuencia de ataque tan brusco, muerte que sobrevino cuatro horas después de haberse iniciado el periodo algido”¹⁷. En aquest moment ja no hi havia cap dubte que l'Escala estava patint un atac colèric. Els casos s'anaven succeint i arribaven notícies que el còlera també tenia presència a Bellcaire d'Empordà i a Verges.

El dijous 30 de juliol es va reunir el ple de l'ajuntament en sessió extraordinària, juntament amb la Junta Local de Sanitat i els escalencs considerats els “majors contribuyents”. L'objectiu d'aquesta trobada fou recaptar fons per poder fer front a l'atac epidèmic. El motiu que donà l'alcalde, Pere Ramos i Donjó, en la seva exposició fou que l'Ajuntament tenia un pressupost molt ajustat i no tenia cap partida establerta per calamitats públiques. En aquest moment s'inicià una discussió en què van intervenir també “els primers contribuyents del districte” que donà com a resultat “(...) por unanimidad teniendo en cuenta todo lo expuesto por el Sr. Presidente y después de una detenida discusión acerca el inminente peligro que amenazaba a estos vecinos y la necesidad de reunir con toda urgencia los fondos indispensables, acordó obter por la suscripción voluntaria, la que inició en el acto el Sr. Presidente, habiendo dado por resultado a los pocos minutos la suma de 1608 pesetas”¹⁸. Es nomenaren 2 comissions formades per escalencs dels considerats “majors contribuyents” i representants de l'autoritat local perquè a partir de l'endemà recorreguessin els carrers de l'Escala per completar, el més aviat millor, aquesta subscripció popular recentment iniciada. També es va decidir que es constituís una comissió permanent a la casa consistorial formada per un membre de l'Ajuntament i 2 membres de la Junta Local de Sanitat, auxiliats per membres del grup de majors contribuyents per a fer les tasques que calguessin en relació a l'atac epidèmic. Es declarava que aquesta comissió seria rellevada cada 12 hores. Se sap que Lluís Albert Parareda, diputat provincial, va formar part d'aquesta comissió permanent en diversos moments i va contribuir econòmicament en la subscripció popular. Ramon Sentena Romañach, veterinari de professió, i membre de la Junta Local de Sanitat durant l'epidèmia de còlera a l'Escala,

va descriure el paper de Lluís Albert Parareda durant el còlera de 1885 en un article necrològic publicat el 28 de febrer de 1890 al número 79 de *La Tomasa*, setmanari català. En concret explicava que Albert amortallà una de les primeres víctimes quan el pànic per l'arribada de l'epidèmia s'havia apoderat de la majoria de la població¹⁹. D'aquest episodi també se n'havia fet ressó la premsa de l'època, en concret el conegut periòdic figuerenc *El Ampurdanés* del dia 9 d'agost de 1885²⁰.

MÀXIM APOGEU DE L'EPIDÈMIA

Entre els dies 3 i 16 d'agost és el període que és considerat de màxima activitat de l'epidèmia a l'Escala²¹. Moriren en total 20 persones²². El dia 9 de juliol, en el ple ordinari²³, es donà constància de l'estat sanitari de la població. Fins aquell moment es declarava que havien mort 7 persones sospitoses de tenir còlera, 4 de les quals mortes de còlic-biliós i 3 de còlera epidèmic. També s'informava que el dia 6 deixava d'expedir-se la patent de sanitat neta i es comunicava al Governador Civil de la província l'estat de la salut pública i la declaració oficial de trobar-se l'Escala envaïda pel còlera. Malgrat aquesta declaració, sorprèn que des del Govern Civil, no s'enviés ajuda a l'Escala. Repassant la documentació del llibre de sessions de la Comissió Provincial; el llibre d'actes de la Diputació Provincial i altres lligalls de documents de la Diputació i del Govern Civil d'aquesta època, que es troben a l'Arxiu Històric de Girona, no s'ha trobat cap informació que deixi constància de l'enviament de productes farmacèutics per atendre la població o d'una partida econòmica per ajudar els afectats sense recursos de l'Escala, malgrat que, en aquesta mateixa documentació, sí que es troba informació d'aportacions en aquest sentit a diferents pobles. Per exemple, en els primers dies de l'epidèmia, es concediren a l'Ajuntament de Torroella de Montgrí 1000 pessetes per a atendre els afectats²⁴; a Bellcaire d'Empordà s'hi envià un metge, el doctor Narcís Detrell; a l'Ajuntament de Verges es concediren 300 pessetes i a l'Ajuntament d'Ogassa, 200 pessetes²⁵. És més estrany encara pel fet que Lluís Albert i Parareda era diputat provincial en aquesta època. L'única explicació plausible és que la carta que va enviar l'ajuntament de l'Escala no va arribar amb la celeritat necessària.

En el ple ordinari del dia 16 d'agost es van llegir una circular i una Reial Ordre publicades al BOP número 94 del dia 7 d'agost (cal fer esment que el BOP no havia arribat per ser tractat en el ple de la setmana anterior del dia 9). En la circular número 256 del Govern de la província, el Governador Civil instava als ajuntaments a promoure, a través de reunions de majors contribuyents, subscripcions públiques per tal de dotar-se dels recursos necessaris per fer front a l'epidèmia. I en la Reial Ordre del Ministeri de Justícia es donaven instruccions pel tractament que calia fer de les víctimes mortals i el seu trasllat i exhumació als cementiris de cada poble²⁶. En el ple s'informava que s'havien comunicat al Governador Civil les mesures preses per l'Ajuntament i la Junta Local de Sanitat per lluitar contra la invasió colèrica. Entre aquestes mesures s'informava al Govern Civil que ja s'havien avançat a les instruccions de la circular 256 i que entre els dies 30 de juliol i 1 d'agost ja s'havia fet una subscripció pública que havia donat com a resultat la recaptació de 2.635'02 pessetes. S'informava també del fet que, fins aquell moment, no s'havia arribat a gastar ni la meitat d'aquesta quantitat, per la qual cosa guardaven, per a una millor ocasió i en el cas que les circumstàncies ho exigissin, la confecció del repartiment en subscripció pública suggerit en aquesta circular. En aquest mateix ple, la Junta Local de Sanitat informava a l'Ajuntament de l'estat sanitari de la població. Deien que des de la declaració formal de població envaïda pel còlera (6 d'agost) fins al dia actual (16 d'agost) havien mort 10 persones (14